

PATAKI FERENC

Honi pályán

*Föl-földobott kő, földre hullva,
Kicsi országom, újra meg újra
Hazajön a fiad.*

*Messze tornyokat látogat sorba,
Szédül, elbúsong s lehull a porba,
Amelyből vétetett.*

Ady Endre verséből idéztem Szabados Árpád hazalátogató kiállítása bevezetőjeként. Nehéz eldönteni, hogy hova megy haza az ember és mikor talál haza. Amikor baráti felkérése után a megnyitó mondandója körül jártak gondolataim, nézegetve 1999-es Ernst múzeumbeli kiállításának katalógusát, ráakadtam a kövek történetére egy konceptuális fotómunkája mellett. Szavai szerint: „A kertemben van egy kőfal, és egy idő után azt vettem észre, hogy a középső kő mintha nem támaszkodna a többire – holott nagyon is súlyosan támaszkodnak egymásra –, hanem megállt a levegőben. Ha ezt visszavezetem egy korábbi munkámhoz, amikor földobáltam a köveket és fotóztam őket, azok a föl-földobott kövek is úgy maradtak meg bennem, ahogy az expozíció pillanatában voltak: állnak a levegőben. Soha nem esnek le. Tehát bizonyos helyzetek akkor égnék belém, amikor ábrázolom őket, nem akkor, amikor készülök a munkára. Pedig a késztetéstől a készülődésen át a kép elkészültéig nagyon sok, valójában érdekes dolog történik. Ami azért nyugtalanít, mert ez a beégett kép nem feltétlenül azonos azzal, amit végül megcsináltam.” Ez a leírás szinte jellemzi művészi alapállását, habitusát. A sok érdekes dolog, azaz minden izgatta és izgatja ma is a világból. A gyermekrajz éppúgy vált ihletőjévé, mint ahogy hatott rá Vaszilij Kandinszkij vagy Paul Klee újítást sugalló művészete, ezek akár korunk meghatározói lehetnek, ugyanúgy, mint a törzsi népek kultúrájához való fordulás. Nem mondhatom, hogy Szabados Árpád művészi teljesítménye nyitott könyvként áll előttem, de szerencsésen látom magam előtt az idő távlatában át az eleven kisgyereket, aki szívvel-lélekkel korcsolyázik, hokizik a Somogyi-telepi kanális kiszélesedő tavacskáján, vagy látom a töltésoldalon ródlizás közben. Mindezt azért mondom el, mert az előttünk látható képek is élményből születtek. A szerzett élmény intenzitása az idő múlásával hatványozódott, a belőlük született művek megsokszorozódva születték folytatásukat. A módszer analízáló és szintetizáló, az elemi geometriai téralkotók – így a pont, vonal, folt – minden változatát felhasználja, új összefüggéseket teremtve általuk. A kép – a kompozíció – szabaddá válik és úgy alakul művészi együttesé, hogy számtalan emocionális, intellektuális tartalmat hordoz. Volt szerencsém azt is látni, hogy a főiskolán

* Elhangzott 2017. június 1-jén a SZAB Székházban (Szeged Somogyi utca 7.) rendezett kiállítás megnyitóján. Szabados Árpád (1944. március 18 – 2017. június 13.) a megnyitó után néhány nappal elhunyt. Pataki Ferencnek május végén még e levél kíséretében küldte el a képeket:

„Férikém! Most állítottam össze az anyagot. Néhány képet küldök. A kis fekete illusztrációkból tíz lesz. A nagy fekete tekerics pasztell tíz méteres kilenc elfér belőle. Általában a két részesek mint ezek között a kék növényes két 150x100-as vászonra készült. Két litoráfia is lesz. Öllelek: Árpád ps. elnézést, hogy ilyen kurtán írok, de lezuhan a fehérvérsejt számom és nagyonygyöngye vagyok. Á.”

elsőéves Szabados Árpád micsoda briliáns metszeteket készített. Majd művein láttam azt a folyamatot elindulni, amikor szabadulni akart a hagyományos keretektől, szinte menekült a racionális képfeldolgozástól, amikor elvetette az „okos kép” fogalmát, a belső ösztönvilág lett a figyelem központja. Útkeresései egyik állomásán, Makón a grafikai művésztelepen együtt dolgozhattunk, láthattam hogyan fogalmazta maivá Dürer kinyújtott karú emberét és adott az ofszet technikának új karaktert. Bizonyára közel kell kerülnünk a művek mögött sorakozó élet-élmények ismeretéhez amellest, hogy a jelek, színes foltok, mérnöki vonalak együttese, az új értelmű kompozíció önálló, szuverén világa már sokszor elég a figyelmünk felkeltésére. A meghívó sötétbarna-fekete nagy foltja első látásra absztrakt hatást sugall, tovább nézve azonban két szimmetrikus, szembeforduló, könyöklő alakot vehetünk ki, töprengő pózban. Működni kell „beleérző-készülékünknek”, sejtéseinkre is hagyatkozhatunk. Körülírni ezt a rendkívülien gazdag, sokoldalú mai művészetet amúgy lehetetlen. Mégis a vonzalom, rátalálás a felfedezhető „csapásirányra” könnyíti ezt az amúgy nehéz teljesítmény befogadását. A gyerekkort említettem, s ez a csoda átment Szabados Árpád felnőtt, alkotó világába: a tájékozott, tépelődő, mondhatom újító művész vissza tudott nyúlni a gyermekvilág esszenciájához, az ösztönösséghez és ez a valódi művészi tett rokon a 20 század nagy újító művészeinek a törzsi kultúrához való oda-fordulásával. A gyerekkori papírsárkány készítéséhez hozzátartozott a „kifestés” is – így vált már valódivá az eregetés rituáléja. A másik meghatározó az évek alatt kikristályosodott vágy: sikerüljön egy tökéletes képet megcsinálni. A monumentalitás is serkentő elem lett, képes volt 6,15 méter magas 45(!) méter hosszú tekercképet festeni. Amit parányiban is meg tudott oldani, mégis tovább hajszolta magát, átlépett a megoldott feladaton – „lángot gyűjtök, tüzet viszek” – és igazi vizuális úttörőként kibukkant egy másik, eddig ismeretlen képterepen. Az az érzésem, hogy mindvégig elégedetlen volt teljesítményével. Talán ez a valódi magyarázata, hogy olyan változatos és változékony az arzenálja: a keleti ecsetrajzok éppúgy szolgáltak beépítendő tanulságként a lebegő növényi levélminták kialakításához, mint az art-brut elementáris kifejező ereje. Szabados Árpád neve a Nemzeti Galéria GYIK Műhelyének vezetőjeként, a Képzőművészeti Egyetem grafikai tanszékének vezetőjeként majd rektoraként, a Mozgó Világ szerkesztőjeként is jól ismert. Számtalan hazai és nemzetközi díj, kitüntetés birtokosa. Mindezek csöndes, szerény emberré tették, aki boldognak vallja magát: a szülői gyökerek felépítették és táplálják a világra csodálkozó éber embert, aki hallgatja a nád susogását és figyeli a fű növéstét. Csak a legnagyobb tisztelettel beszélhetek a titokzatos felnőttmesék mesteréről, a finom érzékenységek s a rezdülések mesteréről. A korai metszetek vonal-szövedéke visszajön a Szentivánjéi fekete alapú kisméretű tusrájzain. A figurális illusztrációk misztikusak, drámaiak. Késői üzenetet küldött a nagy elődöknek: Duchampnek, Picabianak, Kornis Dezsőnek, tisztelettel a szabadlelkű alkotóknak. Árpád szabad lélek és egész művészete is szabad. Magáról így vall: gyökereit lefelé ereszti. Boldog, ha sikerül egy jó vonalat húznia. Úgy tűnik, hogy festményeiből, rajzaiból egy képzeletbeli labirintust épített és emelt maga köré, melynek ki- és bejáratait egyedül csak ő ismeri. Ez a labirintus nem útvesztő! Tekervényes, de átjárható, bejárható! Csak a helyes útvonalat kell megkeresni. Induljanak el bátran, járják végig a labirintus útját, álljanak meg a sorjázó művek előtt, és ha ezek megérintették Önöket, könnyű szívvel kitalálnak. Kire és mire kell hallgatni? Ajánlom a tiszta szem próbáját. Járják a szem, az elme majd a szív útvonaltát! Jó szívvel vagyok a kísérőjük!

Patali Ferenc